

Декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на основу члана 53. и 73. Статута Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, и члана 15. став 5. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу, донео је 26.10.2023. године

РЕШЕЊЕ

Ставља се на увид јавности Извештај Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације

„Поступак регулисања друштвених односа“

и испуњености услова кандидата Милоша Арсића и предложеног ментора, за израду докторске дисертације објављивањем на интернет страници Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, у трајању од 15 дана.

Образложење

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације *„Поступак регулисања друштвених односа“* и испуњености услова кандидата Милоша Арсића и предложеног ментора, за израду докторске дисертације образована Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, Број: IV-02-682/29 од 20.09.2023. године, доставила је Факултету Извештај, дана 18.10.2023. године.

Сагласно члану 9. став 2. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта (2020), по добијеном позитивном мишљењу надлежних органа Универзитета у Крагујевцу, Факултет ставља на увид јавности достављени Извештај.

Имајући у виду наведено, донео сам решење како гласи у диспозитиву.

Решење доставити:

- Сајт Факултета,
- Архива.

ДЕКАН
Проф. др Драган Вујисић

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО:	18. 10. 2023.
Ст. 103	5201
08	2609

Предмет: Извештај о оцени научне заснованости теме и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације

Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу бр. IV-02-682/29 од 20.09.2023. године, а на основу предлога Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу (Одлука бр. 1916/14.4.1 од 07.09.2023. године), именована је Комисија за писање извештаја о оцени научне заснованости теме докторске дисертације „Поступак регулисања друштвених односа“, кандидата **Милоша Арсића**, као и оцене испуњености услова именованог кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације.

Комисија је формирана у саставу:

1. **Др Срђан Ђорђевић**, редовни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Теорија државе и права, председник Комисије;
2. **Др Дејан Матић**, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Теорија државе и права, члан Комисије;
3. **Др Мирослав Ђорђевић**, доцент Државног Универзитета у Новом Пазару, ужа јавноправна научна област, члан Комисије.

Након разматрања пријаве теме докторске дисертације коју је поднео кандидат Милош Арсић, Комисија, сходно члану 10 став 1 Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу и узимајући у обзир члан 3 став 7 наведеног Правилника, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографија и преглед научно-истраживачког рада кандидата

Кандидат Милош Арсић рођен је 12. јуна 1991. године у Јагодини. Основну и средњу школу, са одличним успехом завршио је у Јагодини. Основне академске студије првог степена завршио је 25.06.2014. године на Правном факултету Универзитета у Београду на студијском програму „Право“ са просечном оценом 8,83 и стекао звање дипломирани правник. Мастер академске студије другог степена завршио је 01.06.2016. године на Правном факултету Универзитета у Београду на студијском програму „Мастер академске студије права“ са просечном оценом 9,00 и стекао звање мастер правник. Докторске академске студије на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, уписао је 2018. године и положио све испите са просечном оценом 10,00. Након обављеног приправничког стажа у адвокатској канцеларији, правосудни испит положио је дана 31.03.2017. године, а адвокатски испит дана 29.05.2017. године. Живи у Јагодини. Говори енглески језик и познаје рад на рачунару у оквиру пакета MS Office (Word, Excel).

Што се тиче радног искуства кандидата, почев од 01.07.2017. године уписан је у Именик адвоката Адвокатске коморе Крагујевца и непрекидно обавља адвокатску делатност. Правну помоћ клијентима пружа из различитих области права, али посебно треба истаћи област грађанског и управног права. Током обављања адвокатске делатности, показује склоност ка додатној едукацији и стиче посебна знања из области права детета и преступништва младих.

Кандидат је у научним часописима до сада објавио следеће радове:

- **ARSIĆ, Miloš**. Eutanazija i moralne dileme, Pregledni članak, UDK. 179.7 614.253; DOI: 10.5937/mckg56-37171, Medicinski časopis, godina 2022., 56(1), str. 28-34. **M52**

- ARSIĆ, Miloš, ARSIĆ, Slađana. Moralno-pravne dileme u slučaju lekarske greške, Zbornik apstrakata i radova, II Međunarodni simpozijum Udruženja zdravstvenih profesionalaca Srbije. - Stručna greška - Odgovornost zdravstvenog profesionalca, ustanove, državnih institucija ili neregulisana pravna procedura, 20-22 oktobar 2022. godine, Paraćin, Republika Srbija. ISBN-978-86-900449-3-1. **M33**
- SPALEVIĆ, Žaklina, ARSIĆ, Miloš. Review of Search Action as an Evidence-gathering Activity in Criminal Procedural Law of the Republic of Serbia, Pregledni naučni rad, UDK. 343.132 (497.11); DOI: 10.5937/bezbednost1903179S, Bezbednost: Časopis Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, (God. 61, br. 3, 2019, str. 179 – 199). ISSN 0409-2953. **M51**
- SPALEVIĆ, Žaklina, ARSIĆ, Miloš, DŽAMIĆ, Vladimir. Contract of Reservation of Accommodation Capacities – Law Regulation and Cases from Judicial Practice, 3rd International Thematic Monograph – Thematic Proceedings: Modern Management Tools and Economy of Tourism Sector in Present Era, Belgrade, 2018, Published by: Association of Economists and Managers of the Balkans in cooperation with the Faculty of Tourism and Hospitality, Ohrid, Macedonia, ISBN 978-86-80194-14-1; DOI: <https://doi.org/10.31410/tmt.2018.769> **M33**
- ARSIĆ, Slađana, ĐURĐEVIĆ, Sanja, ARSIĆ, Miloš. (2017). Relation Between Quality of Executive Functions, Attention and Religious Beliefs in Elderly Population, *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*. Volume 35, No 1, pp 171-181. (IJSBAR). ISSN 2307-4531. **M52**

2. Оцена научног приступа проблему предложеног нацрта докторске дисертације и процена научног доприноса крајњег исхода рада

Предложени назив теме докторске дисертације је „Поступак регулисања друштвених односа“. Анализирајући поднету пријаву теме, Комисија је закључила да је сагласна да тема докторске дисертације носи тај назив, обзиром да је наслов теме формулисан на одговарајући начин.

Предмет истраживања докторске дисертације представља регулисање друштвених односа друштвеним нормама, основним правилима понашања људи у друштву, са посебним освртом на обичајну, моралну и правну норму. Правила понашања у оквиру људског друштва, предмет су интересовања различитих научних дисциплина, пре свега социологије, етике, али и теорије права. Друштвене норме карактерише обимна научна литература која им је посвећена. Међутим, сама релација између друштвених односа и правила понашања, односно, начин на који је друштвеним нормама регулисано понашање друштвених субјеката, није довољно и систематски обрађен са аспекта поменутих научних дисциплина, пре свега, теорије права.

Важно обележја људског друштва представља његова стална покретљивост, односно константна активност друштвених субјеката од којих је исто сачињено. Друштвено деловање, као елементарна друштвена појава и полазна тачка разматрања осталих, са њом повезаних друштвених појава, испољава се путем различитих друштвених процеса и односа у које друштвени субјекти ступају на свакодневном нивоу. Обављајући друштвене процесе – низ повезаних друштвених деловања усмерених у одређеном правцу, појединци и групе међусобно се повезују. У том смислу, друштвени однос представља, облик, односно начин повезивања између друштвених субјеката, током вршења друштвених процеса. Друштвени однос заправо је међусобни однос актера одређеног друштвеног процеса. Поред тога што се међусобно повезују и делују једни на друге, актери социјалних активности истовремено делују и на природу, друштво, а у одређеним случајевима и на себе саме.

Понашање субјеката у оквиру друштвених односа у које ступају, претежно је свесно и није искључиво подређено законима природе. Како се свесна и слободна људска деловања, не би претворила у потпуну друштвену анархију, јавља се потреба за правилима, којима ће наведена људска понашања бити ограничена и у друштвеном интересу усмерена. Наведена улога припала је друштвеним нормама, односно правилима о понашању људи. Постојање ових правила подразумева, да понашање човека у односу према другима, не може бити вођено његовим егоистичким нагонима и тежњама, већ га у одређеној мери мора прилагодити и подредити друштвеним захтевима израженим кроз садржину друштвених норми. У вези са тим, друштвена норма, као правило понашања људи, упућена је на свест и вољу човека, па је у томе и

њена основна разлика у односу на свеprisутне законе природе. Док природни закон изражава одређену неминовност, нешто што се по сили природних узрока мора догодити, друштвена норма указује на оно што друштво, као творац правила, сматра да треба да се догоди, односно да одређени субјект треба да учини. На одређени начин, смисао постојања друштвених норми могуће је извући из контекста природних закона, јер, наведена правила постоје управо да би утицала на вољу и свест човека, да у оквиру могућности датих од стране природних закона, оптира за једну уместо за другу врсту понашања.

Иако се правила понашања људи налазе у сфери нечега што треба да буде, њихов утицај на свест и вољу људи, ипак је условљен стварним друштвеним стањем, дакле оним што заправо јесте. Слобода стварања друштвених норми није неограничена, па оне никако не смеју представљати израз било чије самовоље, већ резултат свесног прилагођавања постојећој друштвеној стварности. Правило којим се од његовог адресата захтева нешто неприлагођено друштвеној стварности, дакле, фактички немогуће поступање, неоствариво је и бесмислено, обзиром да је, као такво, без икаквог утицаја на људско понашање. Ипак, наведени однос никако не треба посматрати као једнострано прилагођавање друштвених правила постојећем стању. Смисао и снага норми до изражаја долазе кроз утицај истих на постојећу друштвену стварност. Наведена правила морају бити подобна да у одређеној мери модификују стање у друштву. Уколико нису у стању да учине наведено, њихову сврху, поново је могуће довести у питање. Стање чијем остваривању теже друштвена правила, различито је од оног које би се остварило и без постојања истих. Њихова је улога, да регулишу друштвене односе, да утичу на понашање људи и учине га онаквим какво не би било, када предметна правила не би постојала. У том смислу, важно је да друштво има одређену замисао о правцу, односно смеру деловања правила која ствара, замишљену представу друштвеног стања које жели да оствари.

Друштвена правила бројна су и разноврсна. Разноликост ових правила резултат је сложености односа које треба регулисати, односно комплексности друштвених циљева које треба остварити. Као критеријуми класификације друштвених норми, најчешће се користе средства којим предметна правила утичу на друштвене субјекте. На самом почетку, важно је направити одређено разграничење, а правила упућена друштвеним субјектима, разделити у две основне групе. Прва група сачињена је од техничких норми, којима је уређена примена знања и вештина из одређених научних области. Наведена правила, иако упућена друштвеним субјектима, за предмет немају односе између људи, већ односе људи према техничким знањима и вештинама. Појединац је потпуно слободан приликом доношења одлуке о томе, да ли ће своје понашање прилагодити техничком правилу или не. Иако се наступање одређених последица, јавља као неминовност услед непоштовања прописаних техничких правила, наведену последицу није могуће поистоветити са санкцијом која прати правила којима је регулисано понашање човека према другим људима. За разлику од тога, друга група правила, сачињена је од друштвених норми у ужем смислу речи. Примена правила ове врсте, као свој исход треба да има настанак таквог друштвеног стања, које друштво, као творац правила, сматра општекорисним. За разлику од техничких правила, непоштовање друштвених норми у ужем смислу, праћено је прописаном друштвеном санкцијом. Друштвеном субјекту се у изглед ставља наступање одређеног зла, уколико своје понашање не прилагоди прописаном правилу. Иако у начелу слободан да управља својим поступцима, друштвени субјект тежи да избегне примену прописане санкције, тиме што ће своје понашање, прилагодити заповестима садржаним у друштвеним нормама.

Друштвене норме у ужем смислу, потребно је и могуће даље разврстати. Критеријуми поделе су и у овом случају различити, а један од значајнијих, заснован је на разликовању друштвених снага чији је утицај, у сфери примене одређене врсте правила, доминантан. На првом месту, потребно је навести правила која одликује неорганизовани карактер примене. Реч је о правилима примењеним од стране неорганизованог друштва, заједнице у оквиру које нису јасно подељене улоге чланова, за обављање посебно одређених друштвених задатака. Примена друштвених правила од стране заједница ове врсте, препуштена је слободном нахођењу воље и свести чланова друштва. Наведено се односи на све аспекте примене норми, укључујући и санкције друштвених правила. Поступак примене санкције, одликује одсуство било каквих јасно диференцираних улога друштвених субјеката, чији би задатак био да према прекршиоцу друштвеног правила предузму радњу која представља садржину санкције. На примену

санкције овлашћени су сви чланови друштва подједнако и то сходно индивидуалном схватању сопствене друштвене дужности. Обичајна и морална норма, две су најзначајније врсте друштвених правила, превасходно примењиваних од стране неорганизоване друштвене заједнице.

Обичајна норма, представља правило настало као продукт дуготрајног и једнообразног поступања друштвене масе. Реч је о норми која своју обавезност и снагу темељи на дуготрајном понављању одређеног понашања. Неопходан услов за настанак обичаја представља постојање трајних друштвених елемената и стабилност односа између друштвених субјеката. Као последица наведеног, долази до појаве једне негативне стране обичаја. У питању је конзервативни карактер који предметно друштвено правило недвосмислено носи у себи. Обичајна норма конзервира постојеће друштвене односе, тежи да их стабилизује и продужи њихово трајање. У том смислу обичај често остаје неадекватан новонасталим друштвеним односима. Ипак, ни конзервативна обичајна норма није у стању да трајно кочи промене у области друштвених односа. Устаљивање новонасталих односа, неретко води и стварању нових обичајних правила. Наведена норма јавља се у различитим областима друштвеног живота, а у одређеним ситуацијама може попримити поједина обележја других типова друштвених правила. У том смислу, од посебног је значаја однос обичајне и правне норме, па је обради наведеног питања, потребно посветити посебну пажњу у оквиру истраживања.

Другу групу правила чија се примена одвија под окриљем неорганизованог друштва, представљају моралне норме. За разлику од обичаја, који свој обавезни карактер и снагу заснива на дуготрајном понављању одређеног понашања, обавезност моралних норми почива на критеријуму пожељности одређеног понашања, односно свести да је оно што морал наређује – добро, а оно што забрањује – зло. Снага морала темељи се на тежњи појединца, да кроз своје поступке, оствари одређене идеале, пре свега идеал човештва, односно људскости. На тај начин аутономне моралне норме на субјекте моралних односа делују својом убедљивошћу, без постојања потребе принудног остваривања истих. Субјект моралног односа самостално усваја наведена правила и добровољно им се покорава. Дакле у сфери морала, хетерономност је искључена, а спољашње наметање начина понашања у одређеним ситуацијама, није пожељно.

Наведено, ипак не подразумева потпуно одсуство друштвене санкције за кршење моралних норми. Друштвена санкција се јавља као последица нејединственог карактера морала који је потребно подробно испитати. У моралној пракси се неретко дешава да једна друштвена заједница, намеће свој морал другој. Свако наметање, односно, сваки спољашњи утицај у моралној сфери, праћен је и спољашњом, друштвеном санкцијом за кршење наметнутих моралних правила. Поред тога, и у свести самог појединца може доћи до сукоба са моралним начелима доминантним у заједници којој исти припада. У том смислу, друштвени субјект, долази у ризик да, услед поштовања сопствених моралних путоказа, супротних од оних владајућих у скупини којој припада, буде изложен различитим видовима спољашњег санкционисања. Приликом обраде ове врсте друштвених норми, потребно је осврнути се и на схватања која моралу придају мистични, божански, односно ирационални карактер. Ипак, аутономност морала и специфичност његове санкције – гриже савести, указују управо на супротно од наведених тврдњи. Детаљном анализом предметних норми, потребно је потврдити претпоставку да у моралу нема ничега апсолутног, вишег од човека, већ да исти представља скуп правила која, попут других друштвених норми, на себи својствен начин, усмеравају односе између друштвених субјеката.

Поред правила примењиваних претежно од стране неорганизованог друштва, као регулатори односа између друштвених субјеката, могу се јавити и норме, у оквиру чијег поступка примене су јасно подељене улоге и задаци различитих субјеката, који гарантују доследно спровођење заповести норме према адресату исте. Када је реч о наведеним правилима, друштвена организација истовремено може имати улогу творца истих, али и искључиву улогу гаранта примене наведених правила. Како држава представља најзначајнији облик друштвеног повезивања, најсавршенију друштвену организацију, правне норме, као правила примењена од стране исте, у ширем смислу, такође је могуће сврстати међу норме друштвених организација. Попут побројаних правила и правна норма представља правило о понашању људи. Важно обележје наведеног правила представља држава, која се, монополом физичке принуде којим располаже, јавља као гарант примене правних норми. Иницијално поступање сходно захтеву садржаном

у оквиру правне норме, препуштено је доброј вољи субјекта којем је норма упућена. У случају да добровољна примена изостане, држава, путем физичке принуде, подобна је да издејствује понашање адресата правне норме према захтеву садржаном у истој. Творац правне норме може бити држава, али то није увек случај. Није ретка ситуација у пракси, да субјекти самостално креирају правне норме и на тај начин регулишу друштвене односе у које ступају. Иако није творац предметних правила, поново је држава та, која је дужна да у крајњем случају сопственим средствима исходује поштовање правила којим су друштвени субјекти регулисали сопствени однос.

Без обзира на међусобне разлике, које нису занемарљиве, друштвена правила неретко се налазе у тесној вези, па се између истих успостављају сложени међусобни односи, а једна врста норми поприма обележје других типова правила. У оквиру предметног истраживања, посебну пажњу је потребно посветити међусобном прожимању друштвених правила приликом уређивања конкретних друштвених ситуација. Успостављање међусобне везе између правила може бити узроковано и природом односа које предметне норме регулишу. У том смислу, једном врстом друштвених правила, могуће је регулисати велики број различитих односа, али је честа и супротна ситуација, да један однос између друштвених субјеката истовремено буде регулисан правилима различите врсте. Имајући у виду наведено, од значајне користи за планирано истраживање, свакако је компарација утицаја различитих правила на истоветни однос и сагледавање истог из угла друштвених субјеката, као крајњих адресата предметних норми.

Основни циљ истраживања усмерен је на свеобухватно разумевање истраживаних појава – друштвених норми и начина на који су друштвени односи регулисани од стране истих. Након дескрипције друштвених правила понашања и њихове вишечлане деобе, односно класификације, наведене норме и однос истих према понашању друштвених субјеката које регулишу, потребно је научно објаснити. Сазнања до којих се приликом давања научног објашњења истраживане појаве дође, потребно је искористити у сврху антиципације даљег развоја у области предметних правила. Вредновање добијених сазнања везаних за узрочности, односе и законитости које су присутне у сфери друштвених норми, треба да послужи као основа подобна да укаже на даљи развојни правац којем су истраживана друштвена правила усмерена. Имајући у виду наведено, постављени циљ истраживања, у погледу степена научног сазнања, у потпуности одговара неспорним методолошким научним критеријумима.

Методи истраживања. Сложена структура предмета истраживања захтева мултидисциплинарни приступ у циљу досезања жељених научних сазнања. Друштвени односи и правила њиховог регулисања, комплексне су друштвене појаве, које настају, развијају се и нестају под утицајем бројних и разноврсних социјалних околности. У том смислу, у сврху досезања свеобухватних сазнања о наведеним појавама, неопходно је у обзир узети научна гледишта различитих дисциплина, а пре свега: Теорије државе и права, Етике, Правне етике, Социологије и Социологије права.

Методолошки оквир предметног научног истраживања, заснован је на примени основних и општих научних метода. Избор и примена научних метода, даље је одређена дисциплинарним приступом, па је методолошки оквир претежно правно-теоријски, односно догматски, уз неизоставну употребу етичког, односно правно-етичког, као и социолошког, односно правно-социолошког метода. Историјски метод сфери примене нашао је кроз приказ еволутивног развојног пута друштвених правила која представљају предмет истраживања, док поређење утицаја одређених друштвених норми на одређене врсте друштвених односа, представља карактеристичан вид примене компаративног метода. Примена друштвених норми од непосредног је утицаја на људе као друштвене субјекте, због чега је истима у оквиру предметног научног истраживања, потребно пружити могућност да изразе сопствени став о одређеним питањима везаним за правила којима је њихово понашање регулисано. Добијене одговоре анкетираних друштвених субјеката, у сврху даљег истраживања, потребно је обрадити применом статистичког метода.

Систематска и критичка анализа друштвених правила, односно научно испитивање утицаја друштвених норми на односе између људи, основне су истраживачке технике, које ће приликом спровођења научног истраживања бити примењене. Примена наведених истраживачких метода и техника, подобна је да омогући, да сви аспекти комплексног поступка регулисања друштвених односа буду обухваћени научним истраживањем.

Имајући у виду постављене циљеве истраживања, у докторској дисертацији биће дефинисане следеће **хипотезе**:

Хипотеза 1: Предмет регулисања друштвених норми представљају различити друштвени односи.

Хипотеза 2: Сваку епоху развоја људске заједнице одликује постојање одређених типова друштвених правила.

Хипотеза 3: Друштвене норме настају на различит начин, неке су последица стихијског деловања неорганизоване људске масе, док су друге резултат планског рада одређених друштвених заједница.

Хипотеза 4: Припадност одређеној друштвеној заједници од значајног је утицаја на прихватање и примену одређених врста друштвених норми од стране друштвених субјеката.

Хипотеза 5: Правила којима су регулисани друштвени односи бројна су и разноврсна, а није ретка ситуација да истоветни друштвени однос буде регулисан различитим врстама друштвених норми.

Хипотеза 6: У случају да је исти друштвени однос регулисан правном и моралном нормом на различит начин, адресат наведених правила, услед страха од могуће примене правне санкције, предност даје примени правне норме.

Хипотеза 7: Интензитет којим санкције утичу на адресата друштвене норме, различит је међу различитим врстама друштвених норми.

Хипотеза 8: Иако су друштвена правила бројна и различита, предметне норме блиско су повезане, а неретко је дејство једних зависно од прихватања и примене других.

Кандидат Милош Арсић, у пријави теме докторске дисертације, навео је **оквирни садржај и структуру докторске дисертације**:

УВОД

1. Друштвени однос и друштвена норма
 - 1.1. Појам и основна обележја друштвеног односа
 - 1.2. Друштвена норма
 - 1.3. Подела друштвених норми
 - 1.3.1. Техничке норме
 - 1.3.2. Подела друштвених норми према санкцији
 - 1.3.3. Норме друштвених организација
2. Обичај
 - 2.1. Појам обичајне норме
 - 2.2. Настанак обичајне норме
 - 2.3. Еволутивни развој обичајне норме
 - 2.4. Врсте обичајних норми
 - 2.4.1. Правни обичаји
 - 2.5. Дејство обичајне норме
3. Морална норма
 - 3.1. Појам моралне норме
 - 3.2. Конституисање моралне норме
 - 3.3. Дејство моралне норме
 - 3.4. Моралне санкције
4. Правна норма
 - 4.1. Појам правне норме
 - 4.2. Елементи правне норме
 - 4.2.1. Претпоставка диспозиције
 - 4.2.2. Диспозиција

- 4.2.2.1. Појам диспозиције
 - 4.2.2.2. Врсте диспозиција
 - 4.2.3. Претпоставка санкције
 - 4.2.4. Санкција
 - 4.2.4.1. Појам санкције
 - 4.2.4.2. Врсте санкција
- 4.3. Врсте правних норми
- 4.4. Хијерархија правних норми
- 5. Друштвене норме у међусобном односу
 - 5.1. Утицај обичаја на моралну и правну норму
 - 5.2. Однос права и морала
- 6. Дејство друштвених норми у друштвеном поретку
 - 6.1. Друштвене норме и њихове санкције
 - 6.2. Анализа утицаја друштвених норми на друштвене односе
 - 6.2.1. Компаративни преглед дејства различитих друштвених норми на истоветне друштвене односе
 - 6.2.2. Компаративни преглед дејства истих друштвених норми на различите врсте друштвених односа
- 7. Утицај друштвених промена на развој друштвених норми
 - 7.1. Утицај еволутивних промена
 - 7.2. Друштвене норме и револуционарне промене

ЗАКЉУЧАК

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ И ИЗВОРА

- Аристотел, „Никомахова етика“, превод Томислав Ладан, Загреб, 1982.
- Аристотел, „Политика“, превод Томислав Ладан, Загреб, 1988.
- А. Поповић, (1933). „Религија и морал“, Београд.
- А. Поповић, (1938). „Морални закон, I: Природни морални закон“, Београд.
- В. Кораћ, (1990). „Историја друштвених теорија“, Београд.
- В. Милић, (1974). „Социолошки метод“, Београд: Нолит.
- В. Павићевић, (1967). „Основи етике“, Београд.
- В. Павићевић, (1970). „Социологија религије“, Београд.
- В. Петров, М. Станковић, (2020). „Уставно право“, Београд.
- Г. Вукадиновић, Р. Степанов, (2001). „Теорија права 1“, Петроварадин.
- Г. Вукадиновић, Р. Степанов, (2001). „Теорија права 2“, Нови Сад.
- Г. Дајовић, (2008). „Правна обавезност и важење права“, Београд.
- Г. Дајовић, (2015). „Оглед о метајуриспруденцији“, Београд.
- Г. Радбрух, „Филозофија права“, превод Душица Гутеша, Београд, 1980.
- Д. Аврамовић, Г. Вукадиновић, (2014). „Увод у право“, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Д. Баста, (1994). „Право и слобода: О перспективи слободе у страној и нашој правној филозофији, Нови Сад.
- Д. Батавељић, (2013). „Уставно право“. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу.
- Д. Врањанац, Г. Дајовић, (2006). „Основи правног система са методологијом права“, Београд.
- Д. Врањанац, Г. Дајовић, (2017). „Основи права“, Београд.
- Д. Вујадиновић-Милинковић, (1996). „Политичке и правне теорије“, Београд.

- Д. Митровић, (1997). „Начела, облици, идеје, баштина из правне теорије“. Београд: Новинско-издавачка установа Службени лист СРЈ.
- Д. Митровић, (2010). „Теорија државе и права“, Београд.
- Д. Митровић, (2004). „Начело законитости“, Анали Правног факултета Универзитета у Београду, бр. 1-2, стр. 55-78.
- Д. Мићуновић, (1997). „Социјална филозофија“, Београд.
- Д. Стојановић, (2007). „Уставно право“, Ниш.
- Ђ. Гатарих, (1991). „Стварање права“, Загреб.
- Ђ. Крстић, (1979). „Правни обичаји код Куча“, Београд.
- Ђ. Крстић, (1997). „Правни обичаји у прошлости и данас: компарације и концепције, Подгорица.
- Е. Диркем, „Правила социолошке методе“, превод Оља Петронић, Нови Сад, 2012.
- Ж. Русо, „Друштвени уговор“, превод Тихомир Марковић, Београд, 1949.
- И. Кант, „Критика практичног ума“, превод Данило Баста, Београд, 1979.
- И. Кант, „Оснивање метафизике ђудоређа“, превод Виктор Соненфелд, Загреб, 1995.
- И. Крбек, (1964). „Суверенитет“, Загреб.
- Ј. Бабић, (2005). „Морал и наше време“, Београд: Службени гласник.
- Ј. Хасанбеговић, (2002). „Заблуде о правној норми: логичка структура правне норме“, Београд.
- К. Чавошки, (1994). „Право као умеће слободе – оглед о владавини права“, Београд.
- К. Чавошки., Радмила В. (2014). „Увод у право“. Београд: Вулкан.
- К. Шмит, (2001). „Легалност и легитимност“, Норма и одлука – Карл Шмит и његови критичари (уред. Д. Баста), Београд.
- Л. Петражицки, „Теорија права и морала“, превод Петар Буњак, Подгорица, 1999.
- Љ. Тадић, (1972). „Традиција и револуција“, Београд.
- Љ. Тадић, (1988). „Наука о политици“, Београд.
- Љ. Тадић (2006). „Филозофија права“, Београд.
- М. Ђурић, (1963). „Проблеми социолошког метода“, Београд.
- М. Ђурковић, (2001). „Поредак, морал и ђудска права“, Београд.
- М. Живковић, (2003). „Основи теорије, државе и права“. Београд.
- М. Животић, (1969). „Човек и вредности“, Београд.
- М. Јовановић, Г. Дајовић, Р. Васић, (2015). „Увод у право“, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- М. Јовичић, (1977). „Закон и законитост“, Београд.
- М. Мајић, (2009). „Начело легалитета – нормативна и културна еволуција“. Анали правног факултета у Београду, бр. 2, стр. 29-54.
- М. Марковић, (1971). „Дијалектичка теорија значења“, Београд.
- М. Митровић, Д. Вуковић, (2016). „Основи социологије права“, Београд.
- М. Поповић, (1967). „Проблеми друштвене структуре“, Београд.
- М. Симић, С. Ђорђевић, Д. Матић, (2009). „Увод у право“, Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу.
- Н. Висковић, (1981). „Појам права – Прилог интегралној теорији права“, Сплит.
- Платон, *Држава*, превод Албин Вилхар, Бранко Павловић, Београд, 2002.
- Платон, *Закони*, превод Албин Вилхар, Београд, 2004.
- Р. Валтер, Теорија права Ханса Келзена, превод Данило Баста, Београд, 1999.
- Р. Леградић, (1968). „Социологија права“, Београд.
- Р. Лукић, (1958). „Теорија државе и права: I – II“, Београд.
- Р. Лукић, (1966). „Појам уставности и законитости и средства за њихово остварење“, Београд.
- Р. Лукић, (1969). „Формализам у социологији“, Београд.

- Р. Лукић, (1970). „Основи социологије“, Београд.
- Р. Лукић, (1982). „Социологија морала“, Београд: Научна књига.
- Р. Лукић, (1992). „Систем филозофије права“, Београд: Савремена администрација.
- Р. Лукић, Б. Кошутин, Д. Митровић (1999). „Увод у право“, Београд: Службени гласник.
- Р. Марковић, (2008). „Уставно право и политичке институције“, Београд.
- С. Болчић, (1995). „Друштвене промене и свакодневни живот, Србија почетком деведесетих“, Београд.
- С. Ђорђевић, М. Торбица, М. Жупљанић, (2012). „Изведеност правног начела“. Право – теорија и пракса, бр. 10-12, стр. 81-94.
- С. Недовић, (1995). „Држава благостања“, Београд.
- С. Стојановић, (1964). „Савремена мета-етика“, Београд.
- Т. Живановић, (1935). „Основни проблеми етике“. Београд.
- Т. Подгорац, (1981). „Теорија права Л. Петражицког: (видови и подврсте права)“, Крагујевац.
- Т. Тарановски, (1925). „Енциклопедија права“, Београд.
- Х. Келзен, „Чиста теорија права: Увод у проблематику правне науке“, превод Данило Баста, Београд, 2007.
- Цицерон, „Држава“, превод Бојана Шијачки-Маневић, Београд, 2002.

Страна литература

- A. Edel, (1955). "Ethical judgment: use of science in ethics", Glencoe.
- A. Edel, (1963). "Method in ethical theory", London.
- B. Tamanaha, (2001). "A General Jurisprudence of Law and Society", Oxford, Oxford University Press.
- D. Galligan, (2007). "Law in Modern Society", Oxford.
- D. Ryss, (1968). "Strukturen der Moral", Gottingen.
- H.V. Kelsen, (1971). „What is justice“. Berkeley, CA, itd: University of California Press.
- J. Moller, S. Skaaning, (2012). „Systematizing Thin and Thick Conceptions of the Rule of Law“, Justice System Journal, Vol. 33, Issue 2.
- L. Fuller, (1964). "The Morality of Law", New Haven and London, Yale University Press.
- M. Deflem, (2008). "Sociology of Law, Visions of a Scholarly Tradition", Cambridge, Cambridge University Press.
- M. Edwards, (2004). „Civil Society“, London, Polity.
- M. Freeman, (2005). "Law and Sociology", Oxford, Oxford University Press.
- P. Bourdieu, (1998). "Acts of Resistance, Against the New Mythes of Our Time", Cambridge, Polity press.
- R. Bellamy, A. Mason, (2003). "Political concepts", Manchester and New York, Manchester University Press.
- R. Cotterrell, (2006). "Law, Culture and Society. Legal Ideas in the Mirror of Social Theory", Ashgate.
- R. Pound, (1922). „An Introduction to the Philosophy of Law“, New Haven.
- R. Pound, (1942). „Social control through law“, New Haven.
- S. Barkan, (2009). "Law and Society, An Introduction", New Jersey, Pearson Prentice Hall.
- S. Roach Anleu, (2010). "Law and Social Change", London, Sage.

Домаћи и међународни акти

- Закон о објављивању закона и других прописа, "Службени гласник РС", бр. 45/2013.
- Јединствена методолошка правила за израду прописа, "Службени гласник РС", бр. 21/2010.
- Пословник Народне скупштине, "Службени гласник РС", бр. 20/2012.
- Устав Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 98/2006.
- Уставни закон за спровођење Устава Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 98/2006.

Оквирни садржај и структура докторске дисертације, наведени у пријави теме дисертације, одговарају постављеним хипотезама и дефинисаном предмету истраживања. Материја докторске дисертације распоређена је у оквиру логички структурисаних и усклађених целина, којима је обухваћен сваки аспект комплексног поступка примене друштвених норми на односе чији су актери друштвени субјекти.

У оквиру уводних разматрања, садржани су образложени разлози за одабир теме докторске дисертације. На наведеном месту потребно је изложити предметни оквир и методолошки концепт докторске дисертације. Полазне претпоставке, очекивања и претпостављени исход дисертације, такође су садржани у оквиру уводног излагања.

Прво поглавље - *Друштвени однос и друштвена норма* обухвата: Појам и основна обележја друштвеног односа. Друштвена норма. Подела друштвених норми. Техничке норме. Подела друштвених норми према санкцији. Норме друштвених организација.

Друго поглавље – *Обичај* обухвата: Појам обичајне норме. Настанак обичајне норме. Еволутивни развој обичајне норме. Врсте обичајних норми. Правни обичаји. Дејство обичајне норме.

Треће поглавље – *Морална норма* обухвата: Појам моралне норме. Конституисање моралне норме. Дејство моралне норме. Моралне санкције.

Четврто поглавље – *Правна норма* обухвата: Појам правне норме. Елементи правне норме. Претпоставка диспозиције. Диспозиција. Појам диспозиције. Врсте диспозиција. Претпоставка санкције. Санкција. Појам санкције. Врсте санкција. Врсте правних норми. Хијерархија правних норми.

Пето поглавље – *Друштвене норме у међусобном односу* обухвата: Утицај обичаја на моралну и правну норму. Однос права и морала.

Шесто поглавље – *Дејство друштвених норми у друштвеном поретку* обухвата: Друштвене норме и њихове санкције. Анализа утицаја друштвених норми на друштвене односе. Компаративни преглед дејства различитих друштвених норми на истоветне друштвене односе. Компаративни преглед истих друштвених норми на различите врсте друштвених односа.

Седмо поглавље – *Утицај друштвених промена на развој друштвених норми* обухвата: Утицај еволутивних промена. Друштвене норме и револуционарне промене.

У оквиру **закључног разматрања**, потребно је извршити синтезу сазнања до којих се дошло приликом истраживања предмета докторске дисертације и иста изложити у форми логички интегрисаних исказа. Сврха наведеног завршног садржаја, усмерена је на давање одговора о постојећем сазнању у истраживаној области, односно на ревизију постојећих и презентацију нових сазнања до којих се дошло предметним научним истраживањем.

На самом крају рада, налазиће се **списак коришћене литературе и других правних извора**.

3. Мера у којој образложење предмета, метода и циља уверљиво упућује да је предложена тема од значаја за развој науке

Недовољна истраженост научне области, обради исте даје потпуни научни, али и друштвени легитимитет. Научна оправданост истраживања поступка регулисања друштвених односа свој израз налази у потреби свеобухватног, систематичног, а пре свега искуствено проверљивог сазнања, одговарајућег достигнутом степену развоја истраживаних друштвених односа и норми.

Са друштвеног аспекта, оправданост предмета истраживања је вишеструка. Она се најпре огледа у потреби друштва, да се на систематичан начин упозна са свим суштинским карактеристикама правила која свакодневно усмеравају понашање друштвених субјеката. Досезање наведених сазнања и превазилажење заблуда у погледу значајних питања која се тичу настанка, развоја и логичке природе друштвених норми, предуслов је за њихово даље истраживање. Смештање наведених правила у контекст конкретних друштвених односа, односно научно истраживање њиховог дејства, пружиће друштвеним субјектима научно објашњење нормативног усмеравања свакодневних социјалних релација које се у оквиру друштвене стварности јављају. У том смислу, предметно научно истраживање, даће сопствени допринос подизању културне свести и то, како подизању професионалне правне културе, тако и сфери лаичке правне, али и опште, друштвене културе.

Предмет, циљ и метод истраживања, које је кандидат навео у пријави теме докторске дисертације, формулисани су прецизно и на потпуно јасан начин. У вези са тим, закључак је Комисије, да ће кандидат приступити изради докторске дисертације, на систематичан начин, односно да ће приликом израде исте, користити адекватне научне методе. Подобност теме за научно истраживање, односно планирану научну обраду, недвосмислено проистиче из начина на који је кандидат образложио предмет, циљ и методе истраживања и указује на будући допринос исте целокупном научном развоју.

4. Образложење теме докторске дисертације омогућава закључак да је у питању оригинална идеја или оригинални начин анализирања проблема

На основу прегледа пријаве теме докторске дисертације, могуће је доћи до закључка да ће обрада теме бити прожета низом оригиналних идеја. Оригинални приступ проблему, проистиче већ из постављених хипотеза, али и дефинисаног предмета и циља истраживања. Додатни аргумент у прилог оригиналности идеја кандидата, свакако представља логички структурисана целина докторске дисертације, посвећена практичној примени друштвених правила, односно њиховом дејству на конкретне друштвене односе.

Сама структура докторске дисертације, изложена у пријави теме, указује на систематичност, а пре свега оригиналност приступа кандидата приликом спровођења научног истраживања. Бројни проблеми присутни у области регулисања друштвених односа, указују на низ нових сазнања и оригиналних идеја до којих ће кандидат доћи, приликом научне обраде наведене теме. Пружање могућности друштвеним субјектима, да као адресати друштвених норми, изразе своје мишљење о правилима којим је понашање истих непосредно уређено, додатни је аргумент у прилог оригиналности приступа кандидата. У оквиру закључних разматрања, кандидат ће извршити ревизију постојећег сазнања у области регулисања друштвених односа, предложити будућа решења, која ће наведени поступак додатно унапредити, чиме ће битно допринети даљем развоју науке.

5. Усклађеност дефиниције, предмета истраживања, основних појмова, предложених хипотеза, извора података, метода анализе са критеријумима науке уз поштовање научних принципа у изради коначне верзије докторске дисертације

Основни појмови, постављене хипотезе, методолошки оквир и извори података, наведени у пријави теме докторске дисертације, сагласни су са критеријумима науке и указују да ће кандидат приликом израде докторске дисертације, поштовати све научне принципе. Употреба релевантних домаћих, али и страних извора, приликом научног истраживања, допринеће квалитету докторске дисертације и свеобухватној анализи поступка примене друштвених норми на понашање друштвених субјеката.

6. Компетентност ментора

Предложена тема докторске дисертације под називом „Поступак регулисања друштвених односа“ припада пољу друштвено-хуманистичких наука, научној области правне науке, ужој научној области Теорија државе и права.

За ментора предложене теме докторске дисертације предложен је др Мирослав Ђорђевић, доцент Државног Универзитета у Новом Пазару, ужа јавноправна научна област.

Референце ментора у складу са стандардом 9 за акредитацију студијског програма докторских академских студија:

1. PETROV, Vladan, ĐORĐEVIĆ, Miroslav. The Influence of Serbia's Historical Constitutions on its Modern Constitutional Identity, *Comparative Constitutionalism in Central Europe*, Miskolc-Budapest 2022. **M14**
2. ĐORĐEVIĆ, Miroslav. Zamke prenatlaštene težnje ka efikasnosti u ustavnom pravu, *Preispitivanje klasičnih ustavnopravnih shvatanja u uslovima savremene države i politike*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2021. **M14**
3. ĐORĐEVIĆ, Đorđe, ĐORĐEVIĆ, Miroslav. Ljudski život kao najviša vrednost i njegova ustavnopravna i krivičnopravna zaštita, *Constitutio Lex Superior – Sećanje na profesora Pavla Nikolića*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2021. **M14**
4. ĐORĐEVIĆ, Miroslav. The Presidents of the Baltic States – Comparative Overview, *Strani Pravni život*, 4/2021. **M24**
5. ĐORĐEVIĆ, Miroslav. Ustavnopravni aspekt instituta pomilovanja, *Pravni život*, br. 12/2018. **M51**
6. ĐORĐEVIĆ, Miroslav. Pomilovanje – uporednopravni osvrt, *Strani pravni život*, br. 3/2018. **M51**
7. ĐORĐEVIĆ, Miroslav. Constitutional Determination of the Electoral System and the Countries of Former Yugoslavia, *Strani Pravni život*, br. 4/2017. **M51**

7. Закључци и предлог Комисије

Након увида у приложену пријаву теме докторске дисертације, као и на основу чињеница и ставова наведених у претходним тачкама Извештаја, Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације доноси следеће

ЗАКЉУЧКЕ

1. Кандидат Милош Арсић испуњава све услове за пријаву теме докторске дисертације прописане Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Крагујевцу и Статутом Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, обзиром да је положио све испите и испунио све обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и да је објавио потребан број радова из научне области из које пријављује тему докторске дисертације.
2. Тема докторске дисертације коју је кандидат предложио припада научној области изабраног студијског програма и научној области за коју је Правни факултет Универзитета у Крагујевцу матичан.
3. Предложена тема докторске дисертације, формулисана је и образложена на адекватан начин, од значаја је за научни развој и представља оригиналну идеју, па је из наведених разлога подобна за обимнију научну обраду у форми докторске дисертације.
4. Предложени ментор, др Мирослав Ђорђевић, доцент Државног Универзитета у Новом Пазару, ужа јавноправна научна област, испуњава услове да буде ментор за вођење докторских дисертација у складу са стандардом 9 за акредитацију студијских програма докторских академских студија на високошколским установама и не води више од 5 доктората истовремено.

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације упућује Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу

ПРЕДЛОГ

да донесе одлуку којом се кандидату Милошу Арсићу одобрава израда докторске дисертације на тему „Поступак регулисања друштвених односа“.

Комисија прихвата предлог кандидата и за ментора предлаже др Мирослава Ђорђевића, доцента Државног Универзитета у Новом Пазару, ужа јавноправна научна област.

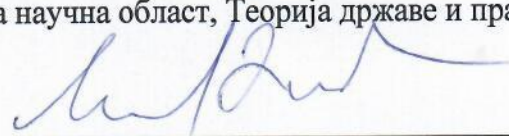
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Срђан Ђорђевић, редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
ужа научна област, Теорија државе и права

др Дејан Матић, ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу,
ужа научна област, Теорија државе и права

др Мирослав Ђорђевић, доцент,
Државни Универзитет у Новом Пазару,
ужа јавноправна научна област